

ב"ה, אסרו-חג דסוכות תשס"ז, 15.10.06

לכבוד

הרה"ג הרב ז"י גולדברג שליט"א

רח' אלקנה 12 א'

ירושלים

ברכת ה' ועוזו תמיד,

הנדון: יציאה בעגלת נכים ללא עירוב

בהמשך לשיחתי ב'מעומד' עם כת"ר (בחתונת בנו של ידידנו ר' איתמר ורהפטיג הי"ו) הריני בא בזאת ב'מיושב', ופונה אל כת"ר באגרת זו, ושאלתי בפי.

אנחנו במכון 'צומת' עוסקים בסידורים הלכתיים-טכנולוגיים בעניינים שונים, וביניהם סידור מיוחד לעגלת נכים חשמלית. כידוע, ההיתר נולד על ברכי מרן הגרשז"א זצ"ל (אשר יום אחד קראני אליו ובקשני למצוא פתרון מעשי למישהי שפנתה אליו בנד"ז. לאחר מכן סמך ידו על כך והורה לשואלים רבים להזדקק לסידור זה). הדברים גם לובנו עם הגר"ש ישראל זצ"ל ופורסמו על ידו באחד מכרכי 'תחומין'. רבים רבים החיים עמנו היום מאשרים זאת הלכה ומעשה ואף מפנים אלינו נזקקים, הלא המה הגר"מ אליהו, הגר"י נויבירט, הגר"י אריאל, כולם שליט"א, ורבים נוספים.

במכתבי זה אני נדרש לשאלה השבה ועולה מחו"ל, ביחס למקום שאין בו עירוב. כל דבריי באגרת זו הם לענין ההוצאה, ואיני נדרש עתה לנושא החשמלי שהוא בבחינת "מן הישן".

שאלתי נחלקת לשתיים; (א) ביחס להוצאה עצמית של הנכה עגלה מיכנית רגילה, בגלגול בידי ללא סיוע זולתו. (ב) ביחס לעגלה חשמלית (ע"ד ההיתר הנ"ל) – היש בכך יתרון ביחס לעגלה מיכנית. ואפרש-אפרט שיחתי;

א. מצינו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי קיד) ע"ד אשה נכת רגלים אם מותרת ללכת בחוץ ע"י עגלה בשבת? [ודעת השואל היא כן]

האשה בעצמה מותרת להוליך העגלה, דכיון שאינה יכולה לילך כלל בלי העגלה, הוי העגלה לגבה כמו רגלים שלה, וכמו הקיטע בקב שלו (במס' שבת ס"ה), ומשום דהוי מנעל דידיה, וע"י בשו"ע (או"ח סי ש"א סעי' ט"ז).

ולהלן שם העלה דיש לחוש לעובדין דחול וזילותא דשבת, וכתב דכל זה אם האדם יכול לשאת את עצמו ברגליו ומעדיף להלך בעגלה, אם אם איננו יכול כלל להלך:

ל"ש לאסור משום נשיאת עצמו, דאיסור כזה לא שמענו, א"כ ממילא גם משום העגלה ליכא איסור דטפלה לו, וכמו מטה וכסא. ועדיף בזה, דאף ל"ש משום זילותא דשבת ויו"ט, כיון דאין יכול לילך בענין אחר.

ולהלן שם חוכך בדבר האם אמרינן דהעגלה בטלה לגביו כמו מיטה למת:

יש לעיין בדין הא דבטל לגופיה, אם שייך זה אף בנעשה כמו עגלה, עם אופנים. דבש"ס לא מצינו רק במטה דטפלה לו, ובפוסקים הוסיפו גם כסא כנ"ל, ובזה י"ל דהבטל לגופו, שייך רק על מה שדרכו להשכיב גופו, או לישוב עליו, גם בשוכב ובישיבתו תוך ביתו. אבל מה שאין משתמשים רק ביציאתו לחוץ, י"ל דלא שייך ביטול.

וכמו שמצינו כה"ג לענין חגר במקל, דכתב הרא"ש (בביצה שם) דכיון דאינו יכול לילך כלל בלא מקל הוי כמנעל דידיה, וע"כ כתבו הפוסקים דדוקא אם גם בביתו א"א לילך בלא מקל, דאלי"כ ל"ה כמנעל דידיה.

ולהלן שם דן שמא יש מקום להתיר מצד דהוי כמנעל דידיה, וכתב דתליא אם גם בתוך הבית נעזרת בעגלה ולא יכולה להלך בלעדיה, דאז יש לדון בה כמנעל.

סוף דבר, הציע שם שהאשה תסיע העגלה בכוחות עצמה בסיוע נכרי. עיי"ש.

ב. והנה מצאתי באגרות משה (או"ח ח"ד סי' צ) שמתיר מצד מנעל ובגד שלו. וז"ל:

לעני"ד יש טעם גדול להתירו שישב על כסא עם אופנים שיכול לגלגל בעצמו, דהוא **כמנעל שלו. ועדיף ממנעל**, דבמנעל לא כל דבר שנועל על רגליו מותר לצאת בשבת כמנעל של עץ... אלא הוא כבגד מאחר שיושב עליו, ואף שאינו קשור להכסא הוא בגד שלו שמותר, כשליכא חשש דמשתליף ואתי לאתויי.

וכמו שמותר בשבת לצאת קיטע בכסא וספסלים קטנים שבידו והספסלים אינם קשורים, והתוס' התם דף ס"ה ע"ב סוף ד"ה הקיטע וביומא ריש דף ע"ט ד"ה הקיטע הוכיחו מזה **להתיר לילך במקלות למי שאינו יכול לילך בלא מקל**, וברא"ש בשבת שם מפורש דהראיה הוצרכו מחמת דאוחזן בידו בעלמא בלא קשירה, ואיפסק כן בשו"ע או"ח סי' ש"א סעי' ט"ז וסעי' י"ז. ומה שיכול בקביים לילך קצת אין להחשיב זה ליכול לילך בביתו בלא מקל שאסורין לצאת במקל, דהוא דוקא כשיכול לילך בעצמו דאם דוקא בקביים ודאי מותר דמ"ש קביים מהמקל, וכ"ש הכסא שיושב עליו שעדיף. וגם לדרך רחוקה קצת שאינו יכול לילך מסתבר שאף מי שיכול לילך מעט בעצמו שנמי יהיה מותר בכסא זה שעם אופנים...

ג. מאידך מצאתי בהר צבי (או"ח סי' קע) שדן בשאלה זו וכתב שהוא "מעיר בחפזו" דאין להחשיב העגלה כמנעל, כדעת השואל שם:

אבל לדעתי יש לדון בזה טובא; דקיטע שעושה סמוכות לשוקיו או חיגר במקל, הרי באמת ע"י המקל וע"י הסמוכות הולך הוא עצמו בהן. נמצא שהמקל או הסמוכות מסייעים בהליכתו ודינם ממש כנעל. אבל כאן בעגלה אין העגלה מסייעת לו בהליכתו כי הוא אינו הולך בעצמו כלל בין שלא בעגלה בין בעגלה. **א"כ אין סברא לומר דהעגלה נעשית כנעל דהא אין לו רגלים ואינו הולך ולא שייך כאן תשמיש של נעל.** וא"כ כמו שאיש אחר אסור להוליך את העגלה, כן גם הוא עצמו אסור לו להוליך את העגלה, שאין כאן דין נעל ואין על העגלה שם מלבוש על גופו. משא"כ סמוכות על השוקיים, הרי נעשו לבושו ממש, שהרי על ידם יכול ללכת ודין מלבוש הוא שאין עליו איסור הוצאה, כ"ז אמרתי להעיר בהחפזי.

ד. בשמירת שבת כהלכתה פרק ל"ד הערה ק"ג מביא בשם הגרשז"א בתוה"ד לענין להחשיב העגלה כטפילה לו, ודן היש הבדל בזה בין ע"י אחרים לבין יציאתו בעצמו:

...מה שהנכה מוליך את עצמו לא חשיב כלל בגדר משא. ואם העגלה טפילה לו צריך להיות מותר אפילו ברה"ר גם מדרבנן. דדוקא בטפילה לחי אסור מדרבנן, שהרי גם על החי עצמו גזרו רבנן לחושבו כמשא, משא"כ לגבי עצמו דלא הוי כלל בגדר משא, **מנין לנו להחמיר מדעתנו ולומר דאסור. ומסתבר דגם זילותא ליכא בכה"ג.**

ה. והנה בעגלה חשמלית שיש בה מנוע עם סידור שבת כהלכה (שכרגע איננו דנים בו) סברתי לתומי שאולי יש בזה יתרון נוסף, שכן שמא י"ל שאין האדם מוציא את העגלה אלא העגלה מוציאה אותו. וכשם שאדם הרוכב על הסוס, למרות שהוא מכוון אותו ולענין קנינים זה נחשב שהאדם מוליך את הבהמה, אעפ"כ תמיהני האם ישבזה משום הוצאת הסוס בדרך של רכיבה? ואולי נאמר על כך דבר בפוסקים ונעלם ממני לפי שעה.

סוף דבר, אחלה פני כת"ר לחו"ד הרמתה בנידו"ז.

ואחתום בברכת השנים

ישראל רוזן
מכון 'צומת'
אלון שבות 90433
נייד: 0524-295290